

Avalik kiri Toom Õunapuule

ehk

tuhat tänu emakeelesamba tuntukstegijale!

Samal teemal: "Õpetajate Leht", 3.august 1991, Toom Õunapuu repliik "Tule, mõistus, koju!" ehk mida mõistus ütleb emakeeleausamba kohta.

Austatud härra Õunapuu!

Olen Teile südamest tänulik, et võtsite vaevaks kulutada oma aega ja sulge Kadrina emakeeleausamba hüvanguks. Olen kindel, et tänu Teie huvitava ja emotsionaalsele kirjutisele sai emakeelesamba mõte paljudele "Õpetajate Lehe" lugejatele hoopis paremini selgeks. Sest eks ütle ju USA massikommunikatsiooniuurijad, et inimene võtab idee omaks alles siis, kui ta on sellest 16 korda kuulnud. Seda, et Teie kirjatöö mõjus emakeelesamba rajamisele vaid hästi, saab tõestada ka poliitikas paljut muutnud meeste loosungiga: "Ükskõik mida minust räägitakse, peasi, et räägitakse!" Nii et tõesti ja veel kord: tuhat tänu!

Teie kirjatöö põhisisu on kokku võetud lõiku, mida ma selguse huvides tsiteerin: "Virumaa Fondi õilsates taotlustes ja missioonitundes pole põhjust kahelda, küll aga pompoosse emakeelesamba mõistuspärasuses. Kellele küll on praegusel k i t s a l a j a l v a j a sellist luksust, mille püstitamiseks nii otstatult rahva raha läheb? Mõõdetakse ju kulutusi sambale kuuekohaliste arvudega! On meil tõesti emakeeleaga kõik muu sedavõrd korras, et võime hakata raha kivisse taguma? Niisama hästi võiksime püstitada monumenti näiteks vorstile. Söönuks rahvas aga sellest ei saaks."

Jah, tõesti, tahan siinkohal vaimustunud lisada. Miks siis mitte ausammas ka vorstile! Juba täna kujutlen vaimusilmas seda kaunist ülirealistlikku kunstiteost mõnel isamaa haljasalal, ning vaieldamatult lähesisid ajalukku nii selle vorstisamba idee kui ka teostuse autorid. Söönuks rahvas vorstisambast tõesti ei saaks, küll aga meenutaks see aegu, mil ka kunsti kiputi ümber hindama vaid rahaks, lugema kulutatud summade nulle ning arvutama, kui palju vorsti sellest saaks. Jah, ütleme kunagi, oli segane ülemineku-aeg, kus kõigi väärtuste mõõdupuuks vaid söönuksaamine. Paraku.

Samas aga tundub, et Teie sulepea on teinud väärtuse, kui kogu emakeelesamba rajamise mõistuspärasuses kahtlete. Sest nii kahtlete Te ju tegelikult kõigi ettevõtmist toetajate mõistuse korrasolekus. Kas on Teil tõesti tõendeid selle kohta, et koolidirektor Otto Ameri, kirjanik Kalju Saaberi, vallavanem Jaan Sterni, muuseumijuhataja Olav Mäe, kunstnike Jaak Soansi, Ekke Väli ja Vergo Verniku, arhitekt Raul Kõllamaa ning ajakirjanik Rein Siku mõistus pole korras? Kui nii, siis tuleb faktid kiiresti avalikkuse ette tuua, et see seltskond enam midagi mõistusevastast korda saata ei suudaks! Siiski julgen taoliste faktide olemasolus kahelda. Küll aga on mul kahtlemata selge, et selline sulevääratus – oma oponendide mõistuses kahtlemine – on tüüpiline demagoogiavõte. Ometigi ütles juba Voltaire oma alalise oponendi Pousseau' kohta: "Ma vaidlen elu lõpuni iga ta mõtte vastu, kuid kaitsen elu lõpuni ta õigust neid mõtteid välja öelda." Nii et, austatud härra Õunapuu, leppigem siinkohal kokku, et ka siis, kui teine mees meist teistmoodi arvab, ei pruugi ta veel suisa mõistusetu olla. Me liigume tasapisi demokraatia poole ning selline tarkus on demokraatlikus ühiskonnas üsnagi tarviline.

Üks teine tüüpiline demokraatiatarkus on aga see, et annetaja tahe on püha. Seega: kui tuhat annetajat on emakeelesamba jaoks annetanud 10 000 rubla, siis võime seda raha kulutada üksnes emakeelesamba rajamiseks. Just annetaja kindlustundel – minu raha kulutatakse vaid minu tahte kohaselt – põhinebki arenenud demokraatlike riikide arenenud kultuurisponsorluse süsteem. Ning isegi siis, kui me üldse tahaksime emakeelesamba raha kulutada näiteks raamatute väljaandmiseks, ei saa me seda

teha. Küll aga on meie võimuses juhtida tähelepanu sellele, et võõraste rahakottide sisse piilumine (näiteks emakeelesamba omasse) ja nende sisu ümberjaotamine pole soliidne tegevus. Ka praegu agoonias viskleva impeeriumi saatust tõestab: võõraste rahakottide sisu ümberjaotamisest võib üksnes paksu pahandust tõusta.

Olen koos Teiega kurb, et meil pole korralikku emakeele õppekirjandust, pole uut õigekeelsussõnaraamatut, pole emakeele õpetamise metoodika uut käsiraamatut. Ometigi tahaks ma teada, kes konkreetselt on see paha inimene, kes on kogu aeg takistanud nende väljaandmist? Kes seisab nende kaanehinna alandamise teel? Kes segab alustamast näiteks tugevat ja läbimõeldud ajakirjanduslikku ning parlamentaarset pressingut vajalike raamatute väljaandmiseks? Kes segab sponsorite otsimisele? Kindlasti on Teil tuua konkreetseid fakte. Sest vaid nendele tuginedes saab asja edasi ajada. Umbmäärane kriitika ja virisemine halbade olude üle ei vii ju paraku kuhugi. Ja samuti ei vii kuhugi see, kui näiteks Teie targar soovitusel emakeeleausammas Kadrinasse ehitamata jääks. Virulaste sambaehitamisest või ehitamata jätmisest emakeele heaolu Eestimaal ei sõltu.

Küll aga sõltub emakeelesamba olemasolust suure osa Kadrina ajaloo talletamine kunstiväertusena. Sest mõelgem: Heinrich Stahl, Reiner Brocman, Joachim Gottlieb Schwabe, Arnolt Friedrich Johann Knüpfer, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Põldmäede pere. Kõik eelmainitud on tihedalt seotud nii eesti keele arengu kui ka Kadrina ajaloga. Kes esimeste grammatikaõpikute, kes esimeste eestikeelsete pulma- ja hällilaulude autoritena, kes rahvaluulekogujatena, kes rahvuseepose loojana, kes keele ja meele põhjalike uurijatena. Just nende tegude kiituseks, keele kestuse ülistuseks, homse püsimise lootuseks emakeeleausammas püstitataksegi.

Loomulikult tutvusite Te oma sambamõtet analüüsiva kirjatöö loomise eel põhjalikult kõigi materjalidega, mis on alates 1988. aastast emakeelesamba rajamise kohta ilmunud. On tõesti kurb, et tarvilik info ajaloolise tausta kohta jäi Teil kahe silma vahele ja sundis oletama, et sammas rajatakse vaid keele tänase olukorra ülistuseks.

Et aga info täielik oleks, lisan siia ka viimase teabe. Sambakavandite konkursi võitjad Vergo Vernik ja Raul Kõllamaa on alustamas töökavandit. Sõlmimisel on leping kiviraiduritega. Virulisi on üles kutsutud teatama kaunistest Virumaa kividest, mille hulgas võiks sambale tarviliku valida. Jätkuvad ka kontaktid sponsoritega. Kadrina külanõukogu arvestab samba rajamist oma järgmise aasta eelarves. On lootust, et ka maakonna eelarves leitakse selle toetamise võimalus. Jätkub annetuste vastuvõtmine Virumaa Fondi arveldusarvele. Seega – ettevõtmine edeneb täistuuridel ning ühel päeval võime kõik ühkusega öelda: oleme hakkama saanud millegi eriti erilisega. Oleme väärtustanud väikese Kadrina ainulaadse emakeelesambaga.

Ja veel, hr Õunapuu! Olete lahkesti teretunud ka Kadrina emakeelesamba avamisele 1993. aasta suvehakul. Sest praegused märgid näitavad seda, et suur hulk isamaaliselt meelestatud kodanikke peab oma aukohuseks emakeelesamba toetamist. Ning nii võib ehk juhtuda seegi ime, et raha äkki üle jääb mitte emakeelesamba avamise järel mõtiskleda üheskoos selle üle, milliseid k o n k r e e t s e i d Teie pakutud projekte toetada. Sest ega elu ise tagant lükkamata edene. Vähemasti siin Virumaal tunnen tihti, et tarvis on omagi käed külge panna.

Teile raugematut loomeindu ja rohkeid kordaminekuid soovides

REIN SIKK,

Virumaa Fondi ajalehe "Virumaa Teataja" toimetaja, emakeelesamba mõtte algataja